

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

KOÇ ve DEMİR v. TÜRKİYE

(Başvuru no. 26793/08)

KARAR

STRASBOURG

20 Mart 2012

İşbu karar AİHS'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

Koç ve Demir v. Türkiye davasında;

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire), daire aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır:

Françoise Tulkens, *Başkan*
Danute Jociene,
Dragoljub Popovic
Işıl Karakaş,
Guido Raimondi,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller, *Yargıçlar*
ve Stanley Naismith, *Daire Yazı İşleri Müdürü*

21 Şubat 2012 tarihinde işleme konulan söz konusu başvuru üzerinde görüşüldükten sonra Daire Kurulu aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (26793/08 no'lu) davanın nedeni, Türk vatandaşı Coşkun Koç ve Turgay Demir'in (başvuranlar) 24 Mayıs 2008 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması'na ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru.
2. Başvuranlar, İstanbul Barosu avukatlarından Sayın Ö.Gümüş tarafından temsil edilmektedir. Türk Hükümeti (Hükümet), kendi görevlisi tarafından temsil edilmektedir.
3. 26 Nisan 2010 tarihinde, dava, Hükümet'e bildirilmiştir. Sözleşme'nin 29 § 1 maddesinin verdiği yetkiye dayanarak, Daire, davanın kabul edilebilirliği ve esası hakkında aynı anda karar vereceğini bildirmiştir.

OLAY ve OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

4. Başvuran Coşkun Koç 1972, başvuran Turgay Demir 1977 doğumlu olup; İstanbul'da ikamet etmektedirler.
5. Başvurunun kendine özgü koşulları, taraflarca ifade edildiği şekilde, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

A. Coşkun Koç

6. Başvurunun işleme konulduğu sırada, başvuran Coşkun Koç, Silahlı Kuvvetler'de astsubay olarak hizmet vermektedir.

7. 27 Kasım 2007 tarihinde, askeri hiyerarşik üstü, Askeri Ceza Kanunu'nun 171. maddesine dayanarak, askeri emirlere itaatsizlik nedeniyle, başvuranı on dört gün özgürlüğünü kısıtlayıcı ceza ile cezalandırmıştır.
8. Başvuran bu cezaya itiraz etmek için hiyerarşik başvuru yapmıştır.
9. Söz konusu cezanın, kanunun hükümlerine uygun olduğu gerekçesiyle, başvuranın talebi reddedilmiştir.
10. Başvuran, 30 Kasım 2007-14 Aralık 2007 tarihleri arasında, Kurtköy Jandarma Komutanlığı'ndaki (İstanbul) disiplin koğuşunda cezasını çekmiştir.
11. 13 Mart 2008 tarihli kararla, davanın görüldüğü Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Anayasa'nın 129. ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin yetki alanının düzenlendiği 1602 sayılı Kanun'un 21. maddeleri uyarınca, disiplin suçlarının yargı denetimi dışında bırakıldığını bu nedenle ihtilafa konu olayın esası hakkında karar vermeye yetkili olmadığını belirtmiştir.

B. Turgay Demir

12. Başvurunun işleme konulduğu sırada, başvuran Turgay Demir, Silahlı Kuvvetler'de astsubay çavuş olarak hizmet vermektedir.
13. Başvuran, farklı tarihlerde, askeri hiyerarşik üstleri tarafından, özgürlüğü kısıtlayıcı nitelikte çeşitli disiplin cezalarına çarptırılmıştır.
14. Bu cezaların detayları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Cezaların niteliği ve gerekçesi	Cezaların tebliğ tarihi	Cezaların uygulanma tarihi
Askeri kaidelere uygun olmayan davranışlardan dolayı 7 gün oda hapsi	2 Temmuz 2007	2 - 9 Temmuz 2007 tarihleri arasında
Disiplinsizlik için on dört gün göz hapsi	10 Temmuz 2007	5 - 19 Eylül 2007 tarihleri arasında
Askeri etiğe uygun olmayan davranışlardan dolayı on dört gün oda hapsi	27 Kasım 2007	14 - 28 Aralık 2007 tarihleri arasında
Hiyerarşik üste karşı saygısızca davranışlardan dolayı yedi gün oda hapsi	1 Aralık 2007	28 Aralık 2007- 4 Ocak 2008 tarihleri arasında

15. 6 Mart 2008 tarihinde, davanın görüldüğü Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Anayasa'nın 129. ve Askeri Yüksek İdari Mahkemesi'nin yetki alanının düzenlendiği 1602 sayılı Kanun'un 21. maddeleri uyarınca, disiplin suçlarının yargı denetimi dışında bırakıldığını bu nedenle ihtilafa konu olayın esası hakkında karar vermeye yetkili olmadığını belirtmiştir.

II. İÇ HUKUKTAKİ İLGİLİ HÜKÜMLER

16. Olayların olduğu dönemde, Anayasa'nın 129. maddesi şunu öngörmekteydi:

“Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.”

17. Askeri Yüksek İdari Mahkemesi'nin yetki alanının düzenlendiği 1602 sayılı Kanun'un 21. maddesinin 3. paragrafı şunu öngörmektedir:

“Cumhurbaşkanının, Yüksek Askeri Şura'nın tasarrufları ve Sıkıyönetim Komutanlarının 1402 sayılı Kanunda yazılı tasarrufları ile disiplin suç ve tecavüzlerinden ötürü disiplin amirlerince verilen cezalar yargı denetimi dışındadır.”

18. Askeri Mahkemeler ve disiplin suç ve cezalarına ilişkin 477 sayılı Kanun'un 38.maddesi oda hapsine dair özel şartları açıklamaktadır:

“Disiplin cezası almış asker kişiler mümkün olduğu takdirde, cezayı tek başlarına belirli bir hapis odasında geçirirler. Genel hizmet yapamazlar. Emir veremezler.”

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'NİN 5 § 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

19. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5., 6., ve 13. maddelerine dayanarak, özgürlüğü kısıtlayıcı disiplin cezalarının, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından değil de, hiyerarşik üstleri tarafından verilmiş olmasından dolayı şikayet etmektedirler.

20. Hükümet, bu görüşe karşı çıkmaktadır.

21. Mahkeme, somut olayda, başvuranlar tarafından yapılan şikayeti, tarafların ileri sürdüğü hukuki nitelemelerle bağlı kalmaksızın değerlendirme yapmaya yetkili olduğunu da belirterek, Sözleşme'nin yalnızca 5 § 1. maddesi açısından değerlendirmeyi uygun görmektedir. (*Guerra ve Diğerleri v. İtalya*, 19 Şubat 1998, § 44, *Yargı Kararları ve Hükümler Hakkında Raporlar* 1998-I.).

A. Kabul edilebilirlik hakkında

1. İç hukuk yollarının tüketilmediği iddiası hakkında

22. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediği iddiasıyla itirazda bulunmuştur. Hükümet, başvuranların, Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Kanunu'nun 26.maddesinde öngörülen itiraz etme prosedürünü, askeri hiyerarşik üstleri önünde kullanmadıklarını ileri sürmektedir.

23. Mahkeme, başvuranların, tutukluluklarının yürürlükte olan mevzuata (bkz. aşağıdaki 33.paragraf) uygun olduğu, Hükümet tarafından öngörülen hiyerarşik başvurunun başarısız olduğu kanısındadır. Sonuç olarak, Hükümet'in itirazı kabul edilmemektedir.

2. Sözleşme'nin, Askeri disiplin prosedüründe uygulanmadığı iddiası hakkında

24. Hükümet, ayrıca, askeri disiplin prosedürünün, Sözleşme'nin uygulama alanına girmediğini iddia etmektedir.

25. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin, temel bir hak olan özgürlük ve güvenlik hakkını güvence altına aldığını ve her bireyin, Sözleşme'nin 5 § 1.maddesinde belirtilen haller haricinde, bu hakkın korunmasını yani özgürlüğünden yoksun bırakılmamayı ya da yoksun kalmamayı isteyebileceğini hatırlatmaktadır. (*Weeks v. Birleşik Krallık*, 2 Mart 1987, § 40, A serisi no.114).

26. Dolayısıyla bu madde, devletin iç hukuku uyarınca yapılan ceza kaynaklı ya da disiplin kaynaklı nitelendirilmelere bağlı kalmaksızın, özgürlüğü kısıtlayıcı tüm "mahkumiyet"lere uygulanabilir.

27. Mahkeme, ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 1. maddesinde belirtilen istisnaların, "belirtilen haller dışında" ifadesinin de öngördüğü üzere, tüketilmesi gereken eksiksiz kurallar niteliği taşıdığını hatırlatmaktadır (*Quinn v. Fransa*, 22 Mart 1995, § 42, A serisi no. 311, ve *Labita v. İtalya* [BD], no.26772/95, § 170, AİHM 2000-IV).

28. Bu nedenle, özgürlüğü kısıtlayıcı bir disiplin cezası ya da tedbiri, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesini ihlal edebilmektedir. Bu nedenle, herhangi bir özgürlüğü kısıtlayıcı cezanın, Sözleşme'nin 5. maddesinin amacına uygunluğunu inceleme yani bireyi keyfiliğe karşı koruma yükümlülüğü, Mahkeme'ye aittir (*Bozano v. Fransa*, 18 Aralık 1986, § 54, A serisi, no.111; *Amuur v. Fransa*, 25 Haziran 1996, § 50, özet 1996-III; *İlaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya* [BD], no.48787/99, § 461, AİHM 2004-VII; *Assanidze v. Gürcistan* [BD], no.71503/01, § 171, AİHM 2004-11; *McKay v. Birleşik Krallık* [BD], no.543/03, § 30, AİHM 2006-X; *Mooren v. Almanya* [BD], no.11364/03, § 76, AİHM 2009, 9 Temmuz 2009).

29. Mahkeme, daha önce belirttiği gibi, askeri hayatın özel durumlarının küçümsenmemesi gerektiğinin tamamen bilincindedir. Aslında, sivil bir kimseye uygulanabilecek bir disiplin cezası ya da tedbiri, özgürlüğü kısıtlayıcı olarak nitelenebilirken; aynı ceza bir askere uygulandığında aynı niteliği taşımayabilmektedir; bununla birlikte somut olayda

da görüldüğü üzere, Silahlı Kuvvetler bünyesinde hayatın olağan koşullarından açık biçimde sapılarak yapılan kısıtlamalar, Sözleşme'nin 5. maddesinin gereklerinin dışında bırakılamamaktadır (A.D. v. *Türkiye*, n° 29986/96, § 21, 22 Aralık 2005, ve *Pulatl v. Türkiye*, no.38665/07, §20, 26 Nisan 2011).

30. Bu belirtilenler ışığında, Hükümet'in itirazı reddedilmelidir.

3. Altı aylık süre kuralına uyulmadığı iddiası hakkında

31. Hükümet, başvuruların Sözleşme'nin 6 § 1. maddesinde öngörülen, altı aylık süre kuralına uymadıkları görüşündedir.

32. Mahkeme, iç hukuk yoluna başvuru olmaması durumunda, altı aylık sürenin, şikayet edilen eylemin sona ermesiyle başladığını hatırlatmaktadır (*Hamza Yılmaz v. Türkiye* (karar), no. 46732/99, 1 Nisan 2003; *Gongadze v. Ukrayna*, no.34056/02, § 155, AİHM 2005-XI ve *Kirkit ve diğerleri v. Türkiye* (karar), no.32297/07, 5 Nisan 2011).

33. Mahkeme, somut olayda, ilgililerin çarptırıldığı özgürlüğü kısıtlayıcı disiplin cezalarının, yürürlükte olan mevzuata uygun olduğunu saptamıştır. Mahkeme, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin hatırlattığı üzere (bkz, yukarıdaki 11. ve 15. paragraflar), olayların meydana geldiği dönemde, başvuruların, Anayasa'nın 129.maddesi ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 21.maddesi uyarınca, bu cezalara itiraz etmek amacıyla başvurabilecekleri hiçbir hukuk yolunun olmadığını belirtmektedir.

34. Bu nedenle, Sözleşme'nin 35 § 1 hükmü anlamında, başvuruların altı ay kuralına riayet edip etmediğine ilişkin başvurularının kabul edilebilirliğini değerlendirebilmek için, özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarının sona erme tarihinden itibaren altı aylık süre kuralına uygun olarak, ilgililerin Mahkeme önünde itirazda bulunup bulunmadıklarını incelemek gerekmektedir (*Kirkit ve diğerleri*, adı geçen).

35. Bu bakımdan, başvuruların 24 Mayıs 2008 tarihinde Mahkemeye başvurdıkları Mahkemece gözlemlenmiştir. Bu durumda, Mahkeme, başvuran Coşkun Koç'un altı aylık süre kuralına uygun davrandığını dikkate almıştır (bkz. yukarıdaki 10. paragraf). Başvuran Turgay Demir'e gelince, Mahkeme, başvuranın farklı tarihlerde özgürlüğünden mahrum bırakılmasına ilişkin dört disiplin cezasına çarptırılmış olduğunu gözlemlemektedir (bkz. tablo, yukarıdaki 14. paragraf). Bu cezalardan ilk ikisi 2 Temmuz ve 10 Temmuz 2007 tarihli; bu cezaların infazı 9 Temmuz ve 19 Eylül 2007 tarihlerinde tamamlanmıştır; dolayısıyla, başvurunun bu kısmı için geç kalınmıştır ve başvurunun bu kısmının altı aylık süre kuralına uygun olmadığı görülmektedir ve Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4 hükmü anlamında usulden reddedilmelidir (*Sipahioğlu v. Türkiye* (karar), no 31245/96, *Kirkit ve diğerleri*, adı geçen, 11 Mayıs 1999). Verilmiş olan diğer iki ceza, 28 Aralık 2007 ve 4 Ocak 2008 tarihli; bu cezalar bakımından yapılan başvuru altı aylık süre kuralına uymaktadır ve başvuranın başvurusu kabul edilmelidir.

4. Kabul edilemezliğine ilişkin diğer gerekçeler

36. Sözleşme'nin 35 § 3 anlamında başvuruların şikâyetinin geri kalanının dayanaktan yoksun olmadığını ve kabul edilemezliğe ilişkin başkaca hiçbir gerekçe bulunmadığını Mahkeme kaydetmiştir. Bu nedenle söz konusu şikâyet kabul edilmektedir.

B. Davanın esasına dair

37. Hükümet, Sözleşme'nin 5. maddesi anlamında hiçbir ihlalin olmadığı görüşündedir. Özgürlükten yoksun bırakılmaya ilişkin kararların yerinde olduğunu ispatlamak için, Hükümet, Sözleşme'nin 5 § 1 b) paragrafına atıfta bulunarak, kanunen öngörülen bir yükümlülüğün ifasının sağlanması amacıyla verilen özgürlükten mahrumiyete ilişkin kararların yerinde olduğunu savunmaktadır. Hükümete göre, amirler tarafından verilen emirlere itaat etmenin askeri ceza kanunu kapsamında bir zorunluluk olduğu, dolayısıyla, doğası gereği askeri disiplinin içinde bulunan bu yükümlülüğünün uygulanmasını sağlamak amacıyla başvurular hakkında tutuklama kararı verilmesinin bir zorunluluk olduğu belirtilmektedir.
38. Başvuranlar, hükümetin iddialarına cevap vermemişlerdir. Sadece başvuru sırasında iddia ettikleri olguları içeren mahkemeye sunmuş oldukları dilekçeyi göndermişlerdir.
39. Mahkeme, “kanun tarafından öngörülen bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak” ifadesinin, yalnızca, kanunun, bir kimseyi ihmal ettiği özel ve somut bir yükümlülüğü yerine getirmeye zorlamak amacıyla tutuklanmasına izin verdiği durumlar bakımından geçerli olduğu kanısındadır. Oysa, başvuruların maruz kaldığı oda hapsi cezasının hiçbir şekilde, gelecekteki buna benzer bir yükümlülüğün uygulanmasını garantiye almak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Başvuranlara, askeri disipline aykırı davranıştan dolayı verilen özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar, geçmişteki bir davranışla ilgilidir. Söz konusu cezalar, baskıcı ve cezalandırıcı bir çerçevededir ve bu nedenle Sözleşme'nin 5 § 1 b) bendinin kapsamına girmemektedir (*Engel ve diğerleri v. Hollanda*, 8 Haziran 1976, § 69, A serisi n° 22).
40. Öte yandan, Mahkeme, 5 § 1 a) hükümlerine uymak için, özgürlüğü kısıtlayıcı cezanın, bir yargı kararı sonucu verilmiş olması gerektiğini hatırlatmaktadır. Ceza, ilgili dava konusunda karar verme makamı niteliğine sahip, yürütmeye karşı bağımsız ve gerekli yargı güvencesine sahip yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş olmalıdır (*Medvedyev ve diğerleri v. Fransa* [BD], 3394/03 sayılı, §§ 123-126, AİHM 2010-..., ve *Dacosta Silva v. İspanya*, 69966/01 sayılı, § 43, AİHM 2006-XIII).
41. Bu davada, Mahkeme, başvuruların öncelikle oda hapsi cezalarını bir disiplin hücresinde geçirdiklerini ve Sözleşme'nin 5. maddesi uyarınca, böylelikle özgürlüklerinden mahrum kaldıklarını ortaya koymaktadır (yukarıdaki 10 ve 14. paragraflar). Mahkeme daha sonra, başvurular hakkındaki tutukluluk kararlarının emir komuta zinciri içinde bulunan askeri üstleri tarafından verildiğini, bu kişilerin karar verme hususundaki yetkilerini bu hiyerarşik ilişkiden aldığını, ayrıca, bu hiyerarşik yapı içerisinde kendilerinin de bağımsızlıklarının bulunmadıklarını not etmiştir. Ayrıca,

tutukluluğa ilişkin disiplin cezasını veren kişinin askeri olarak hiyerarşik üstüne yapılan itiraz başvurusu da Sözleşme'nin 5. maddesi uyarınca, yargı güvencesine dair teminatlarını sağlamamaktadır (*Pulatl*, adı geçen, § 32).

42. Sonuç olarak, başvuranların tutukluluğu “yetkili bir Mahkeme tarafından verilen ceza hükmü gibi yasal bir tutukluluk olarak görülmemektedir.

43. Bu nedenle, Mahkeme 5 § 1. maddesinin ihlali olduğu yargısına varmaktadır.

II. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASINA DAİR

44. Başvuranlar, Mahkeme iç tüzüğünün 60. maddesi uyarınca, adil tazmin başvurularını verilen süre ve koşullar içerisinde sunmamışlardır. Böylece, Mahkeme buna ilişkin, bir miktar ödemenin gerek duyulmadığının kanısındadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEMEMİZ, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvuran Turgay Demir’in 2 ve 10 Temmuz 2007 tarihlerindeki oda hapislerine dair şikayetleriyle ilgili başvurunun kabul edilemez olduğuna;
2. Başvurunun geri kalan kısmının kabul edilebilir olduğuna;
3. Sözleşme’nin, 5§1 maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir*;

Fransızca dilinde tanzim edilmiş; İçtüzüğün 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca, 20 Mart 2012 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Françoise Tulkens
Başkan